

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اصول و مبانی

بهداشت مسکن

نویسنده:

دکتر محمدعلی ززولی

استاد مهندسی بهداشت محیط

دانشکده بهداشت و مرکز تحقیقات علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

انتشارات آوای قلم

سرشناسه	: ززولی، محمدعلی، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول و مبانی بهداشت مسکن/نویسنده محمدعلی ززولی.
مشخصات نشر	: تهران: آوای قلم، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری	: ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۸۲۶۱-۴۸-۵ وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۹۲-۲۹۵.
موضوع	: مسکن و بهداشت Housing and health
	مسکن -- جنبه‌های زیست محیطی
	Housing-- Environmental aspects
	خانه‌سازی -- جنبه‌های زیست محیطی
	House construction -- Environmental aspects
	خانه‌سازی -- جنبه‌های بهداشتی
	House construction -- Health aspects
رده بندی کنگره	: RA۷۷۰
رده بندی دیویی	: ۵/۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۰۳۶۶۲۹۵

اصول و مبانی بهداشت مسکن

نویسنده:	دکتر محمدعلی ززولی	نوبت چاپ:	اول
ناشر:	انتشارات آوای قلم	تاریخ نشر:	زمستان ۱۴۰۴
صفحه آرا:	فاطمه دشتی رحمت‌آبادی	شمارگان:	۱۰۰ جلد
طراحی جلد:	انتشارات آوای قلم (امین خانی)	شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۸۲۶۱-۴۸-۵
		قیمت:	۷۹۰۰۰۰ تومان

با اسکن QRc روبرو به آخرین فهرست کتب انتشارات دسترسی داشته باشید.

شماره تماس: ۰۶۶۵۹۱۵۰۴-۶۶۵۹۱۵۰۵ همراه: ۰۹۲۱۲۰۵۷۷۵۱

فروشگاه کتاب چاپی و الکترونیکی:

www.avapublisher.com

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است.
متخلفان به موجب قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: اصول اساسی بهداشت مسکن.....	۲۱
۱-۱ تعریف مسکن.....	۲۲
۲-۱ رویکرد WHO به مسکن و سلامت.....	۲۴
۳-۱ ارتباط ابعاد مسکن با سلامت.....	۲۵
۴-۱ اصول بهداشت مسکن سازمان بهداشت جهانی (WHO).....	۲۶
۵-۱ اصول بهداشت مسکن انجمن بهداشت عمومی آمریکا.....	۳۳
۶-۱ رویکرد جوامع سالم و شهرهای سالم.....	۴۲
 فصل دوم: مخاطرات سلامت در مسکن: بار بیماری‌ها و اثرات آن.....	۴۳
۱-۲ پیامد بهداشتی مرتبط با ساختمان.....	۴۴
۱-۱-۲ بیماری مرتبط با ساختمان (BRI).....	۴۴
۲-۱-۲ سندروم ساختمان بیمار (SBS).....	۴۴
۳-۱-۲ عوامل تهدید کننده سلامت.....	۴۵
۴-۱-۲ تأثیر مسکن بر سلامت.....	۴۵
۲-۲ مخاطرات مسکن نامناسب.....	۴۶
۳-۲ تعاریف اصطلاحات.....	۴۸
۴-۲ بار بیماری هریک از مخاطرات.....	۵۳
۱-۴-۲ کپک و نمناکی و شروع آسم در کودکان.....	۵۳
۲-۴-۲ شرایط نایمن مسکن و آسیب و جراحات در منزل.....	۵۳
۳-۴-۲ شلوغی و بیماری سل.....	۵۴
۴-۴-۲ سرمای داخل و مرگومیر.....	۵۵
۵-۴-۲ سر و صدا ترافیک و بیماری قلبی ایسکمیک.....	۵۶
۶-۴-۲ دود دست دوم ساکنین.....	۵۶
۷-۴-۲ گاز رادون و سرطان ریه.....	۵۷
۸-۴-۲ اثرات بهداشتی سرب.....	۵۷
۹-۴-۲ مسمومیت با منوکسید کربن.....	۵۸
۱۰-۴-۲ فرمالدئید و علائم تنفسی در کودکان.....	۵۸
۱۱-۴-۲ دود داخل ناشی از استفاده سوخت جامد.....	۵۸

۵۸..... ۱۲-۴-۲ کیفیت مسکن و سلامت روان.....

۵۹..... ۱۳-۴-۲ بهبود مسکن و اثرات بهداشتی آن.....

فصل سوم: اصول و ضوابط طراحی ساختمان‌های مسکونی..... ۶۱

۶۲..... ۱-۳ مقدمه.....

۶۲..... ۲-۳ پی ساختمان.....

۶۴..... ۳-۳ نقش جهت جغرافیایی در طراحی ساختمان.....

۶۶..... ۴-۳ جانمایی فضاهای داخلی ساختمان.....

۶۷..... ۵-۳ مساحت مسکن.....

۶۸..... ۶-۳ معیارهای ازدحام در مسکن.....

۶۸..... ۱-۶-۳ تعریف ازدحام یا شلوغی.....

۶۸..... ۲-۶-۳ معیارهای تعیین ازدحام.....

۶۹..... ۳-۶-۳ ارتباط شلوغی منزل و بیماری‌ها.....

۶۹..... ۴-۶-۳ عوامل مؤثر بر ازدحام در مسکن.....

۷۱..... ۷-۳ آشپزخانه.....

۷۲..... ۸-۳ راه‌پله‌ها، درب‌ها و راهروها.....

۷۴..... ۹-۳ پنجره‌ها.....

۷۴..... ۱-۹-۳ پنجره‌ها و نقش آن‌ها در بهینه‌سازی انرژی.....

۷۵..... ۲-۹-۳ جهات جغرافیایی در نصب پنجره‌ها.....

۷۶..... ۳-۹-۳ انواع پنجره‌ها.....

۷۸..... ۱۰-۳ سرویس بهداشتی.....

۷۹..... ۱۱-۳ کف ساختمان.....

۸۲..... ۱۲-۳ دیوارها.....

۸۲..... ۱۳-۳ خطرات مصالح ساختمانی.....

۸۳..... ۱۴-۳ ناودان‌ها و لوله‌های تخلیه آب باران.....

۸۴..... ۱۵-۳ تأمین آب سالم.....

۸۷..... ۱۶-۳ مدیریت فاضلاب و پسماند خانگی.....

۸۷..... ۱-۱۶-۳ جمع‌آوری و دفع فاضلاب.....

۸۸..... ۲-۱۶-۳ جمع‌آوری و دفع پسماند.....

فصل چهارم: عوامل فیزیکی، ضوابط و استانداردهای آنها..... ۸۹

- ۱-۴ حرارت و رطوبت در مسکن..... ۹۰
- ۲-۴ تهویه در مسکن..... ۹۱
- ۱-۲-۴ تهویه طبیعی..... ۹۲
- ۲-۲-۴ تهویه مصنوعی..... ۹۳
- ۳-۲-۴ تهویه در توالت و حمام..... ۹۴
- ۴-۲-۴ اندازه‌گیری و پایش تهویه هوا..... ۹۴
- ۳-۴ تهویه واحدهای گرمایشی..... ۹۵
- ۴-۴ روشنایی در مسکن..... ۹۸
- ۱-۴-۴ کمیت‌های روشنایی..... ۹۸
- ۲-۴-۴ منابع تأمین روشنایی در مسکن..... ۱۰۱
- ۱-۲-۴-۴ نور طبیعی..... ۱۰۱
- ۲-۲-۴-۴ نور مصنوعی..... ۱۰۱
- ۵-۴ رنگ در مسکن..... ۱۰۲
- ۶-۴ گرمایش، تهویه و تهویه مطبوع (HVAC)..... ۱۰۴
- ۱-۶-۴ انواع سیستم‌های گرمایشی در ساختمان..... ۱۰۵
- ۱-۱-۶-۴ گرمایش آب..... ۱۰۷
- ۲-۱-۶-۴ گرمایش موضعی - بخاری‌ها..... ۱۰۷
- ۳-۱-۶-۴ گرمایش مرکزی..... ۱۰۸
- ۴-۱-۶-۴ گرمایش از کف..... ۱۱۰
- ۵-۱-۶-۴ گرمایش طبیعی..... ۱۱۰
- ۷-۴ سیستم‌های سرمایشی یا خنک‌کننده..... ۱۱۱
- ۱-۷-۴ فن‌های سیرکوله (پنکه‌های گردشی)..... ۱۱۲
- ۲-۷-۴ کولرهای تبخیری یا آبی..... ۱۱۲
- ۳-۷-۴ سیستم تهویه مطبوع..... ۱۱۳
- ۴-۷-۴ چیلر و برج خنک‌کننده..... ۱۱۳
- ۸-۴ سر و صدا در مسکن..... ۱۱۴
- ۱-۸-۴ تعاریف..... ۱۱۴
- ۱-۱-۸-۴ صوت..... ۱۱۴
- ۲-۱-۸-۴ سر و صدا..... ۱۱۵
- ۳-۱-۸-۴ آلودگی صوتی..... ۱۱۵

۱۱۵.....	۴-۱-۸-۴ فرکانس
۱۱۶.....	۴-۱-۸-۵ سی بل
۱۱۶.....	۴-۸-۲ کمیات صوت
۱۱۶.....	۴-۸-۲-۱ کمیات فیزیکی صوت
۱۱۷.....	۴-۸-۲-۲ کمیاب لگاریتمی صوت
۱۲۱.....	۴-۸-۳ منابع سروصدا
۱۲۲.....	۴-۸-۴ استانداردهای صدا
۱۲۵.....	۴-۸-۵ کنترل سروصدا
۱۲۶.....	۴-۸-۵-۱ اقدامات کاهش سروصدا در داخل مسکن
۱۲۷.....	۴-۸-۵-۲ اقدامات کاهش سروصدا در محیط خارج مسکن
۱۲۷.....	۴-۸-۵-۳ کاهش سروصدای ترافیکی

فصل پنجم: آلاینده‌های شیمیایی در منازل و کنترل آن‌ها ۱۳۱

۱۳۲.....	۵-۱ مقدمه
۱۳۲.....	۵-۲ منوکسید کربن
۱۳۵.....	۵-۳ ازن
۱۳۶.....	۵-۴ رادون
۱۴۰.....	۵-۵ پلی کلرینه بی فنیل
۱۴۱.....	۵-۶ دود تنباکو
۱۴۲.....	۵-۷ ترکیبات آلی فرار
۱۴۴.....	۵-۸ فرمالدئید
۱۴۶.....	۵-۹ هیدروکربن‌های آروماتیک چند حلقه‌ای (PAHs)
۱۴۷.....	۵-۱۰ بنزن
۱۴۸.....	۵-۱۱ آفت‌کش‌ها
۱۴۹.....	۵-۱۲ پرتوهای غیر یونیزان
۱۵۰.....	۵-۱۲-۱ پرتوهای الکترومغناطیسی غیر یونیزان
۱۵۰.....	۵-۱۲-۱-۱ نور فرابنفش
۱۵۱.....	۵-۱۲-۱-۲ لیزرها
۱۵۲.....	۵-۱۲-۱-۳ امواج میکروویو
۱۵۳.....	۵-۱۲-۱-۴ تابش الکترومغناطیسی با فرکانس بسیار پایین
۱۵۴.....	۵-۱۲-۲ فراصوت

۱۳-۵	مواد سمی	۱۵۵
۱-۱۳-۵	آزبست	۱۵۵
۲-۱۳-۵	سرب	۱۵۷
۳-۱۳-۵	آرسنیک	۱۶۰
۱۴-۵	سایر آلاینده‌های منتشره	۱۶۰
۱۵-۵	کیفیت هوای داخل ساختمان	۱۶۱
۱-۱۵-۵	علل و منابع آلودگی هوای داخل ساختمان	۱۶۱
۲-۱۵-۵	استانداردهای کیفیت هوای داخل	۱۶۳

فصل ششم: آفات و ناقلین در منازل و کنترل آن‌ها..... ۱۶۷

۱-۶	مقدمه	۱۶۸
۲-۶	آلاینده‌های بیولوژیکی و ناقلین و بیماری‌های مرتبط	۱۶۹
۳-۶	سوسک‌ها	۱۷۰
۴-۶	کک‌ها	۱۷۲
۵-۶	مگس‌ها	۱۷۴
۶-۶	موریانه‌ها	۱۷۵
۱-۶-۶	اهمیت موریانه‌ها	۱۷۵
۲-۶-۶	تشخیص موریانه‌ها	۱۷۶
۳-۶-۶	انواع موریانه‌ها	۱۷۶
۴-۶-۶	روش‌های پیشگیری و کنترل	۱۷۷
۷-۶	مورچه‌های آتشین	۱۷۹
۸-۶	پشه‌ها	۱۸۱
۹-۶	مایت‌های گرد و غباری خانگی	۱۸۲
۱۰-۶	حیوانات خانگی	۱۸۴
۱۱-۶	کپک	۱۸۴

فصل هفتم: حوادث و سوانح در مسکن و رعایت اصول ایمنی..... ۱۸۹

۱-۷	تعریف و انواع حوادث	۱۹۰
۲-۷	علل حوادث و سوانح در محیط منازل	۱۹۱
۳-۷	سقوط	۱۹۳
۴-۷	برق‌گرفتگی	۱۹۵

۱۹۵	۵-۷ غرق شدن یا خفگی در آب
۱۹۵	۶-۷ خفگی
۱۹۷	۷-۷ مسمومیت با گاز
۱۹۸	۸-۷ مسمومیت اتفاقی
۱۹۹	۹-۷ آتش سوزی و سوختگی
۲۰۳	۱-۹-۷ خروج ایمن از ساختمان هنگام حریق
۲۰۵	۲-۹-۷ کپسول های آتش نشانی
۲۰۸	۱۰-۷ دستاوردهای سیاستی مطالعه حوادث خانگی
۲۰۹	۱۱-۷ پیشگیری از سایر حوادث و صدمات خانگی

فصل هشتم: ارزیابی کیفیت مسکن ۲۱۱

۲۱۲	۱-۸ اصول هفتگانه خانه سالم
۲۱۶	۲-۸ راههای رسیدن به مسکن سالم
۲۱۷	۳-۸ راهبردهای بهبود مسکن موجود
۲۱۸	۴-۸ مؤلفه های اصلی ارزیابی کیفیت مسکن
۲۱۹	۵-۸ روش های ارزیابی بهداشت مسکن
۲۲۰	۱-۵-۸ روش ارزیابی کیفیت مسکن به روش انجمن بهداشت عمومی آمریکا
۲۲۳	۲-۵-۸ روش تعیین شاخص های بهداشت و بهسازی محیط
۲۲۸	۳-۵-۸ روش سیستم تصمیم گیری و ارزیابی محیطی محله
۲۲۹	۴-۵-۸ چک لیست نگهداری خانه های سالم
۲۳۳	۵-۵-۸ چک لیست ترویج خانه های سالم گالسون
۲۳۶	۶-۵-۸ چک لیست خانه سالم ایالات ایلینوی آمریکا
۲۴۰	۶-۸ چک لیست ایران
۲۴۰	۱-۶-۸ چک بهداشت محیط خانوار
۲۴۵	۲-۶-۸ چک لیست ایمنی منزل

فصل نهم: بهداشت استخرهای شنا ی خانگی ۲۴۹

۲۵۰	۱-۹ مقدمه
۲۵۰	۲-۹ مسائل بهداشت عمومی
۲۵۲	۱-۲-۹ بیماری ها
۲۵۵	۲-۲-۹ اقدامات بهداشتی و پیشگیرانه

۲۵۶	..... ۳-۲-۹ آسیب‌ها
۲۵۷	..... ۴-۲-۹ ایمنی شیمیایی
۲۵۷	..... ۵-۲-۹ ایمن‌سازی برای کودکان
۲۵۹	..... ۳-۹ تجهیزات آزمایش آب
۲۶۰	..... ۴-۹ معیارهای ساده استخرهای بهداشتی
۲۶۲	..... ۵-۹ خصوصیات طراحی استخرهای شنا
۲۶۲	..... ۱-۵-۹ انواع استخرها
۲۶۳	..... ۲-۵-۹ عمق، ابعاد و شیب استخر
۲۶۴	..... ۳-۵-۹ تغذیه‌کننده‌های شیمیایی مایع
۲۶۴	..... ۱-۳-۵-۹ پمپ جابجایی مثبت
۲۶۵	..... ۲-۳-۵-۹ تغذیه‌کننده‌های گندزدا با فرسایش و جریان آب
۲۶۵	..... ۶-۹ تصفیه آب استخر
۲۶۶	..... ۱-۶-۹ صافی‌ها
۲۶۶	..... ۱-۱-۶-۹ صافی‌های ماسه‌ای با نرخ بالا
۲۶۷	..... ۲-۱-۶-۹ صافی‌های کارتریجی
۲۶۷	..... ۳-۱-۶-۹ صافی خاک دیاتومه‌ای
۲۶۷	..... ۴-۱-۶-۹ نرخ چرخش آب استخر
۲۶۸	..... ۲-۶-۹ گندزدایی آب استخر
۲۶۸	..... ۱-۲-۶-۹ مدت زمان گندزدایی
۲۷۰	..... ۲-۲-۶-۹ مواد گندزدا
۲۷۱	..... ۷-۹ بهره‌برداری استخرهای شنا
۲۷۱	..... ۱-۷-۹ گندزدایی با ترکیبات کلردار
۲۷۸	..... ۲-۷-۹ دوز شوک کلر در استخرهای شنا
۲۷۸	..... ۳-۷-۹ کنترل pH، رسوب و خوردگی
۲۷۸	..... ۱-۳-۷-۹ ارزیابی خوردگی و رسوب‌گذاری
۲۷۹	..... ۲-۳-۷-۹ کنترل رسوب
۲۸۰	..... ۳-۳-۷-۹ تنظیم قلیائیت
۲۸۱	..... ۴-۳-۷-۹ تنظیم pH
۲۸۲	..... ۴-۷-۹ آهن و منگنز
۲۸۲	..... ۵-۷-۹ کنترل چگالش
۲۸۳	..... ۶-۷-۹ کنترل جلبک‌ها

- ۷-۷-۹ پیشگیری از عفونت‌های قارچی و سایر عفونت‌های پوستی..... ۲۸۴
- ۸-۹ اسپا و جکوزی‌ها..... ۲۸۵
- ۹-۹ سونای خشک و سونای بخار..... ۲۸۷
- ۱۰-۹ استخرهای کم‌عمق..... ۲۸۸
- ۹-۱۰ انواع استخرهای کم‌عمق..... ۲۹۰

منابع..... ۲۹۱

واژه‌نامه..... ۲۹۵

واژه نامه فارسی به انگلیسی..... ۲۹۶

واژه نامه انگلیسی به فارسی..... ۳۰۲